

АМЕРИКАНО-УКРАЇНСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Харламова Г.О.*

АМЕРИКАНО-УКРАЇНСЬКЕ ІНВЕСТИЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

The main collaboration tendencies of Ukraine and USA are considered under terms of globalization. The main tendency of American investment situation is described. Economic – mathematical analysis is used for the forecasting of economic relationships between these two states.

Глобалізація – це не стільки передумова специфічної моделі міжнародного інвестування капіталів, скільки наслідок такого інвестування. Аналіз сучасних світових тенденцій прямого іноземного інвестування, його масштабів і динаміки показує, що ведуча роль у цих процесах належить найбільш розвиненим країнам, причому не тільки як донорам прямих іноземних інвестицій (ПІІ), а й як реципієнтам. Концентрація основного масиву світових інвестицій припадає на США, країни ЄС, Японію.

Американська модель викликає захват. Для України США є потужним і стабільним інвестором.

Мета роботи – провести аналітико-математичний аналіз інвестиційного взаємозв'язку України та США, з позицій «донор-реципієнт».

Інвестиційний процес в Україні не є статичним, і перебуває у постійній динаміці як на зовнішньому – глобалізаційному, так і на внутрішньому – трансформаційному, рівнях. Економіко-математичний аналіз позиції України в глобальному інвестиційному середовищі показує, що надходження ПІІ в економіку України хоча і мають зростаючий характер, однак досі недостатні, щоб стверджувати про активне включення України у світові інвестиційні потоки. В сучасних умовах характерним для України є інвестиційний напрям «Світ → Україна», а не «Україна → Світ». Динаміка інвестиційних потоків з України не має однозначного характеру, деяке зростання відбувається лише з 2003р. Кілька років поспіль лідерами прямого іноземного інвестування в українську економіку є США, країни ЄС і РФ [12, 13].

На протязі останнього десятиріччя (1995-2007рр.) чітко прослідковується стабільно зростаючий тренд у накопиченні обсягів прямих американських інвестицій в Україну (рис. 1).

Трендовий прогноз (екстраполяція рядів динаміки) інвестиційних взаємовідносин «Україна - США» при збереженні існуючих тенденцій передбачає, що прямі американські інвестиції в Україну на початок 2008р. не перевищать 2 млрд. дол. США, що й підтверджується офіційними даними Держкомстату на 01/01/08 – 1958,8 млн. дол. США. Треба звернути увагу на те, що для американських інвестицій присутня висока прогнозованість інвестиційних потоків.

* кандидат економічних наук, асистент кафедри економічної кібернетики економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

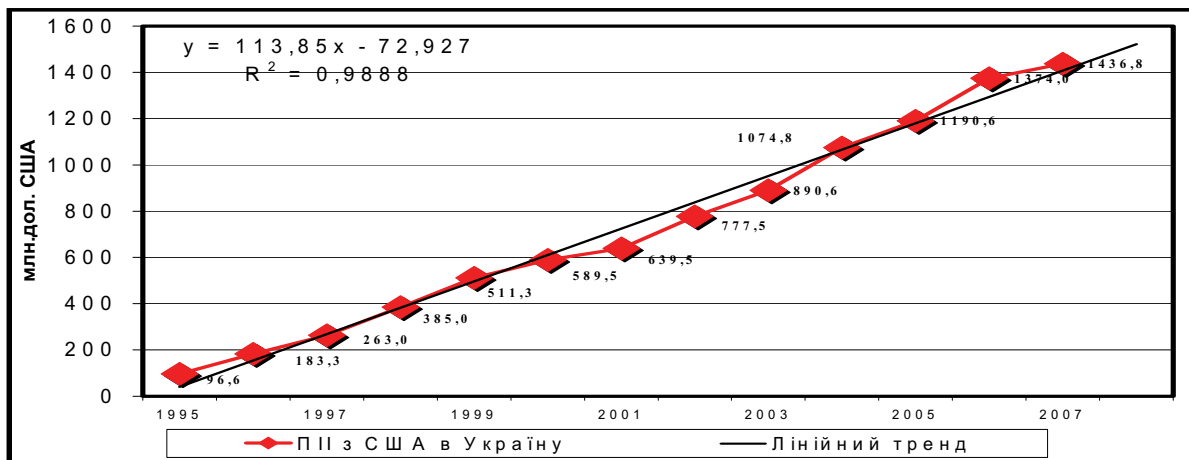

Рис. 1. Накопичені обсяги ПІІ з США в Україні за 1995-2007рр. та трендовий прогноз на початок 2008р.

Для прогнозування перспектив інвестиційних взаємовідносин «Україна - США» спробуємо застосувати системний підхід, який передбачає розгляд інвестиційної ситуації як приймаючої країни (тобто, України), так і країни – донора.

З таких позицій, закономірними є питання – чи може та яким чином може вплинути волатильність (нерівномірність та загалом тенденція) інвестиційних потоків в самих США на розвиток американо-українських інвестиційних відносин? Відповідь на це питання можна знайти через аналіз прямого інвестування у самих Сполучених Штатах. Ця країна з найпотужнішою економічною системою є як донором, так одночасно й найкрупнішим імпортером капіталу. На інвестиції у економіку США припадає 25% світового об'єму ПІІ. Динаміка прямого іноземного інвестування США за період 1960-2007рр. наведена на рис. 2. Статистичною базою є офіційні статистичні джерела [9], відкриті публікації [5-7, 11] та звіти UNCTAD [2].

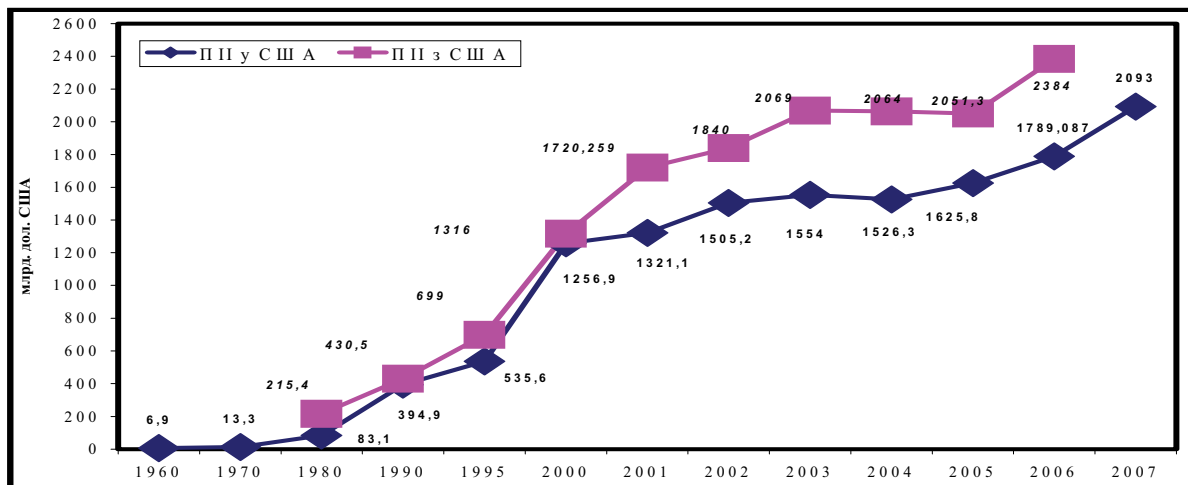

Рис. 2. Накопичені обсяги ПІІ США за період 1960-2007рр.

США – імпортер ПІІ. Основний фактор залучення капіталу до США – це значна місткість внутрішнього ринку в сукупності з політичною та економічною стабільністю. За 20 років (1982-2001рр.) об'єм накопичених ПІІ в економіці США збільшився майже у 20 разів (рис.2). Кульмінація росту ПІІ в американську економіку припала на 90-ті роки.

Після 2001р. відбувалося сповільнене зростання накопичених ПІІ, що було обумовлено глобальним падінням обсягів інвестування у світі. При чому у 2002 році зі всіх країн світу США пережили найбільш помітне падіння вкладень з-за кордону: з першої позиції в світі за цим показником вони «впали» на п'яту. На американському ринку діє капітал з більш ніж 80 країн світу. Структура залучення ПІІ у США за регіонами світу наведена на рис.3.

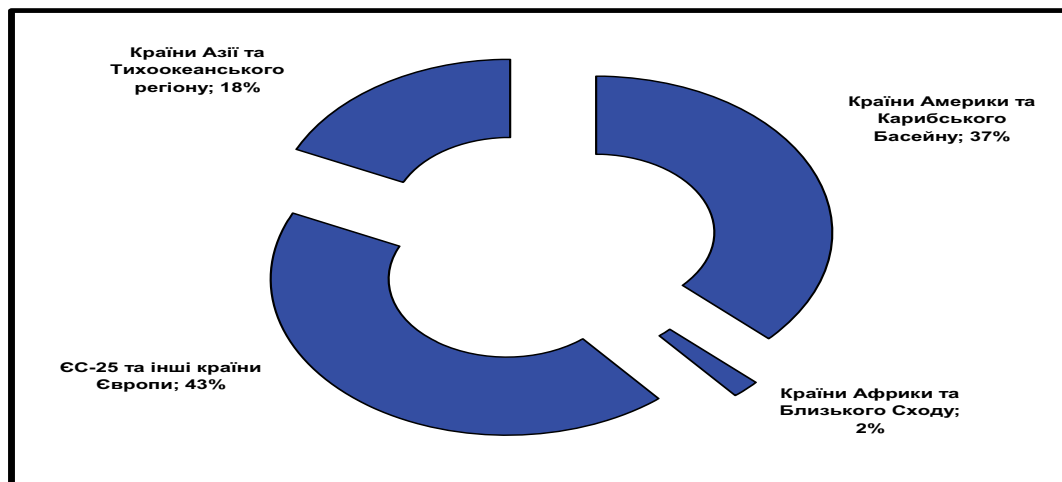

Рис. 3. Структура залучення ПІІ у США за регіонами світу

Ведучі позиції належать 6 країнам: Великобританія, Японія, Нідерланди, Німеччина, Франція та Канада [2, 5]. Цікавий факт - інвестиції Франції, Німеччини та Нідерландів в економіку США значно перевищують американські прямі інвестиції в економіку цих країн.

В галузевому розрізі основний об'єм цих інвестицій зосереджений у виробничій сфері (більше 50%). Ведучою галуззю прикладання іноземного капіталу у виробничій сфері є обробна промисловість (46% ПІІ у США). В сфері послуг найбільшою привабливістю визначаються – фінансова сфера, страхування, нерухомість та торгівля.

США – експортер ПІІ. Поряд з імпортуванням капіталу, США являються світовим лідером за розміром накопичених за кордоном прямих інвестицій. За 10 років (1992-2002) обсяг ПІІ із США збільшився у 2,8 рази і у 2002 році досягнув величезної суми – 22,2% загального об'єму накопичених у світі ПІІ (рис.2).

ТНК – основні суб'єкти експорту американського капіталу: на їх частку припадає більше 90% цього експорту у формі ПІІ.

Американський капітал спрямовується у більш безпечні та стабільні регіони, перш за все у Європу. Найкрупніші країни-реципієнти американських інвестицій – це Великобританія, Канада, Нідерланди, Швейцарія та Японія. Велике значення для американських інвесторів мають наявність в цих країнах значно розвинутої інфраструктури, широкої маркетингової мережі та дія таких «віртуальних» факторів, як лояльне ставлення населення до росту капіталу фізичних та юридичних осіб, традиції підприємницької етики, інноваційні переваги і т.п.

На країни, що розвиваються, приходиться приблизно 30% ПІІ з США. В цій групі основними реципієнтами виступають – Бермудські та Карибські острови, Мексика, Панама, Бразилія.

Новим регіоном вкладання капіталу США стали країни з перехідною економікою. В ці країни американські ТНК стали вкладати капітал в основному в першій половині 90-х років. Хоча й до сьогодні країни ЦСЄ, включаючи Україну, займають вельми незначне місце у інвестиційному процесі США.

У галузевому розрізі провідне місце у потоках ПП із США займає сфера послуг – 67,2% загального їх об'єму. Максимальні надходження американських інвестицій (більше 66%) в цей сектор припадають на розвинуті країни: Великобританію, Нідерланди, Швейцарію, Канаду та Німеччину.

Україна - США. Галузева структура інвестиційних надходжень в Україну з США демонструє зацікавленість Сполучених Штатів насамперед у швидкоокупних галузях – торгівлі та харчовій промисловості [9].

Для передбачення перспектив подальших інвестиційних взаємовідносин «США - донор – Україна - реципієнт» спробуємо кількісно оцінити силу інвестиційного взаємовпливу між США - інвестором та Україною - реципієнтом. Критерієм, що допоможе отримати кількісну оцінку цього впливу (щільність зв'язку явищ, що досліджуються), оберемо коефіцієнт кореляції (ρ) [10]. Для знаходження коефіцієнтів кореляції була побудована кореляційна матриця (у ПП STATISTICA). Як залежну змінну Y (результативну ознаку) - було обрано притік ПП з США в Україну, а як незалежну змінну X (факторну ознаку) – певний показник зовнішньоекономічної діяльності країни (табл. 1). Статистичні дані були взяті з офіційної статистичної звітності [2, 7, 9] за період 1999-2007рр. Такий підбір факторів є логічним з якісно-емпіричного аналізу статистичних даних, як найбільш наочно характеризуючих зовнішньоекономічні відносини між Україною та її основними інвесторами [12-13]. Підтвердженням такого підбору факторів може бути й теорія каталізаторного ефекту відкритості економіки для активізації інвестиційних процесів [1, 4, 8].

Таблиця 1. Результуюча таблиця кореляційного аналізу

Факторні показники									
	експорт товарів з України до США	імпорт товарів в Україну з США	загальний обсяг надходжень ПП в Україну	відтік ПП з України до США	валові ПП з США	надходження ПП до економіки США	притік ПП в Україну з країн ЄС	ПП з РФ в Україну	ПП з України в країні світу
	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
ρ_i	0,74	0,92	0,91	0,41	0,63	0,92	0,92	0,88	0,37

Всі коефіцієнти є значимі за критерієм Стьюдента. Як видно з таблиці 1, значення кореляційного відношення (ρ) показують, що:

1) не спостерігається сильного зв'язку ($\rho_5=0,63$) у американських інвестицій в Україну з валовими потоками ПП з США в світ, але досить сильним є зв'язок ($\rho_6=0,92$) американських інвестицій в Україну з притоками ПП у економіку США;

2) спостерігається досить щільний зв'язок між інвестиціями в Україну з США із загальним інвестиційним станом України, тобто з інвестиційним статусом України для інших держав-лідерів інвестування в Україну - для країн ЄС та РФ ($\rho_7 = 0,92$ і $\rho_8=0,88$, відповідно). Отже, США – інвестор звертає значну увагу на привабливість інвестиційного клімату України для інших країн-інвесторів ($\rho_3= 0,91$), та, одночасно, виступає так званим взірцем інвестиційної поведінки для інших інвесторів;

3) сильний зв'язок ($\rho_2=0,92$) між імпортом в Україну з США та американськими інвестиційними потоками в Україну може бути пояснений, тим, що американські інвести-

ції йдуть потужно у ті країни, з якими у них тісні зовнішньоекономічні торгівельні відносини.

Далі використаємо можливості логіко-сміслових моделей (ЛСМ) структури. Логіко-сміслові моделі відносяться до сміслових багатофакторних методів моделювання [3] та передбачають використання інформації щодо об'єкта дослідження у вигляді взаємопов'язаних за змістом висловлювань. За допомогою ЛСМ можна інтегрувати (синтезувати) дані аналізу проблемної сфери, що визначається та описується сукупністю логіко-мовних текстів. Вихідна інформаційна одиниця в ЛСМ - це окреме висловлювання, для якого відокремлюються безпосередні логічні зв'язки з іншими в даній предметній сфері. Особливість логіко-сміслового методу полягає в тому, що він може використовувати змістовну інформацію, яка не має кількісної визначеності, не є елементом математичної моделі. ЛСМ розглядається як відкрита модель, у яку безперервно вносяться нові поняття, що мають відношення до досліджуваної проблеми. Безумовною перевагою такого типу моделей можна визначити можливість виявлення та відображення прямих та зворотних зв'язків, що наявні в будь-якій складній системі. Отримана за допомогою орграфа модель відображає вплив одного показника (вершини) на інший показник (вершину). Усе це може бути досить важливим при дослідженні соціоекономічних систем. Більш глибоке дослідження можна провести, якщо доповнити оргграф: присвоїти кожній дузі знак плюс чи мінус. Знак плюс слід присвоїти дузі (i,j) у тому випадку, якщо при збільшенні показника i буде збільшуватися показник j, тобто між ними є пряма пропорційна залежність. Знак мінус необхідно присвоїти дузі (i, j) у тому випадку, якщо при збільшенні показника i показник j буде зменшуватися, тобто між показниками є обернено пропорційна залежність. Усі ці питання є складовими механізми побудови конкретної моделі взаємозв'язку гео економічних напрямів інвестиційних процесів, у які інтегрована Україна.

Підводячи підсумки дослідження стратегії іноземного інвестування у географічному напрямі «Україна ↔ США», можна запропонувати наступну логіко-сміслову модель (рис. 4.):

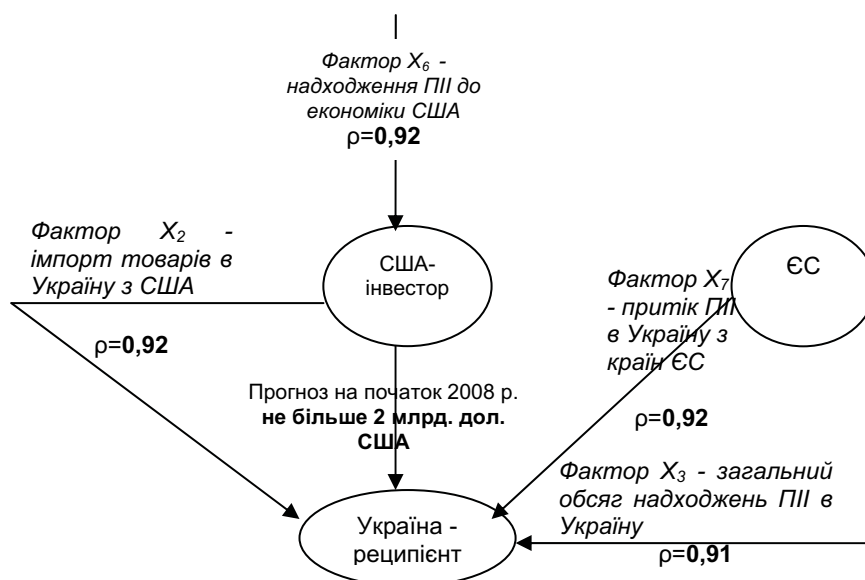

Рис. 4. Логіко-смістова модель стратегії інвестиційних відносин України та США

Отже, проведений економіко-математичний аналіз процесів інвестиційного співробітництва України та США в міжнародному інвестиційному просторі продемонстрував,

що використання економіко-математичних методів є необхідним інструментом системи підтримки науково обґрунтованих стратегічних рішень інвестиційної політики України. Виявлено, що для американських інвестицій в Україну присутня висока прогнозованість інвестиційних надходжень за лінійним трендом.

Література

1. Lucas R.E. The mechanics of economic development // Journal of Monetary Economics. – 1988. – Vol.22. – P.24-35.
2. World Investment Report: Annual editions. – N.Y.: Geneva, «United Nations». – 2000-2008.
3. Берж К. Теория графов и ее применения. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1962. – 319 с.
4. Гелд Д., Мак-Грю Е. Глобалізація / антиглобалізація: Пер. з англ. І.Андрущенко. – К.:К.І.С., 2004. – 180 с.
5. Зименков Р. Прямые инвестиции корпораций США за границей // Инвестиции в России. – 2003.- №3.- С. 29-36.
6. Зименков Р., Романова Е. Инвестиционная активность американских ТНК как субъектов процесса глобализации // Российский экономический журнал. - 2004. – №3. - С. 42-55.
7. Іноземні інвестиції у 2005 році // WELCOME Український інвестиційний журнал. - 2005. - №10. - С. 38-46.
8. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер.с англ. - 11-е изд. - К.:ХаГар, 1998. – 785 с.
9. Офіційний Інтернет – сайт: Державний комітет статистики України. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Себер Дж. Линейный регрессионный анализ. - М.:»Мир», 1980. - 456 с.
11. Спад притока американських інвестицій в економіку АТР // БІКІ. - 2004.- №4. – С. 1, 4.
12. Харламова Г.О. Вплив прямих іноземних інвестицій на забезпечення розвитку національної економіки України // Актуальні проблеми економіки. - №7, 2007. - с. 174-181.
13. Харламова Г.О. Перспективи інтеграції України у міжнародний інвестиційний ринок в умовах глобалізації // Актуальні проблеми економіки. – 2004.- №12. - С. 71-77.